

Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN: 2149 - 9225

Yıl: 3, Sayı: 8, Haziran 2017, s. 61-83

Doç. Dr. Raziye ÇAKICIOĞLU OBAN

Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü
Coğrafya Eğitimi ABD, raziye.oban@deu.edu.tr

Abbas DEMİR

Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü
Coğrafya Eğitimi ABD, demir_75_969@hotmail.com

TÜRKİYE'DE ÜNİVERSİTELERİN COĞRAFYA KÜTÜPHANESİ EKSİKLİĞİ: BUCA EĞİTİM FAKÜLTESİ ÖRNEĞİ

Özet

Üniversiteler, bilimin ve gelişmenin lokomotifi olarak görülen en üst düzey eğitim kurumlarıdır. Gelişmiş ülkelerde birçok üniversite çağın gerektirdiği eğitimin yanı sıra çağın ötesine yönelik de araştırmalar yürütmektedir. Bu araştırmaların yürütülmesinde ise kütüphanelerin önemi büyüktür. Çağdaş eğitim anlayışının yakalanabilmesi için kütüphaneciliğin çağın gereklerine uygun bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir. Üniversitelerde verilen eğitimin daha kaliteli olabilmesi için gelişmiş batı ülkelerinin bir kısmında “alan kütüphaneciliği” yapılmaktadır. Ülkemizde bu konudaki çalışmalar ne yazık ki sınırlıdır. Kurulacak olan kütüphaneler ile bu eksikliğin giderilmesi yönünde olumlu adımlar atılmış olacağı düşünülmektedir. Bu çalışma, alan kütüphaneciliği ve coğrafya kütüphaneciliğinin önemini Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi örneklemeyle ele almaktadır. Araştırmada, kütüphaneciliğin tarihsel süreçte gelişimi, üniversitemizde kütüphaneciliğin mevcut durumu, alan kütüphaneciliği ve coğrafya kütüphaneciliğinin önemi, ilgili literatür ışığında ele alınmıştır. Ayrıca Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi örneklem sahasında mevcut durum analizi yapılarak “alan kütüphaneciliği” konusunda farkındalık oluşturabilmek amaçlanmıştır. Çalışma, Türkiye’de üniversitelerin coğrafya kütüphaneleri eksikliğine yönelik farkındalık oluşturması ve bu alanda yapılan ilk çalışma olması bakımından daha sonra yapılacak çalışmalara sunacağı katkı açısından önem arz etmektedir.

Anahtar kelimeler: Tarihte Kütüphaneler, Alan Kütüphaneciliği, Coğrafya Kütüphanesi, Buca Eğitim

LACK OF GEOGRAPHY LIBRARY OF UNIVERSITIES IN TURKEY: AN EXAMPLE OF BUCA EDUCATION FACULTY

Abstract

Universities are top-level educational institutions that are regarded as locomotives of science and development. In developed countries, many universities carry out research beyond the age- education, as well as the age. Libraries have a great importance to conduct of these surveys. To have a sense of contemporary education, librarianship needs to be carried out in accordance with the needs of the times. “Field librarianship” is being made for higher quality education in some of the developed western countries at universities. Academic studies in the field of geography librarianship are inadequate. There is inadequacy in terms of academic studies related to this subject in some aspects. It is thought that positive steps will be taken with the libraries to be established to eliminate this deficiency. This study examines the importance of field librarianship and geography librarianship with the sample of Buca Education Faculty in Dokuz Eylül University. In the research, the historical development of librarianship, the current state of librarianship in our universities, the importance of field librarianship and geography librarianship has been deal with in the light of relevant literature. In addition, a sample of Buca Education Faculty in Dokuz Eylül University, aimed to raise awareness about “field librarianship” by analyzing the current situation. The study is important for the contribution of universities in Turkey to provide awareness of the lack of geography libraries and to present their research to be done later as a literature or idea.

Keywords: Library in History, Field Librarianship, Geography Library, Buca Education

GİRİŞ

Toplumların gelişmişlik düzeyini belirleyen bilim, kültür, sanat kurumları arasında üniversiteler ilk sırada yer alır. Temelde düşünme öğretimi yapan üniversiteler, bir yandan bilgi ve düşünce üretirken, öte yandan ürettiği bilgiyi ve düşünceyi yayımlamakla yükümlüdür. Üniversiteler, bu temel işlevlerini yerine getirirken kendi yapıları içinde oluşturdukları kütüphanelerden büyük ölçüde yararlanırlar. Bu nedenle geçmişte olduğu gibi günümüzde de bütün üniversiteler iyi bir kütüphane kurabilmek için büyük çaba sarf etmektedirler (Çukadar & diğ. 2011).

Eğitim sürecinin temelinde bilgi aktarımı ve yol göstermek yatmaktadır. Bilgi aktarımını ve yol göstericiliği gerçekleştirebilmek için, üretilen bilginin derlenmesi, düzenlenmesi ve yararlanmaya sunulması gerekmektedir. Bilgi; günümüzde hava, su, yiyecek ve barınak gibi in-

sağlığın temel ihtiyaçlarından biri olarak kabul edilmektedir. Nitekim psikolojide hümanistik ekolün sahibi Abraham Maslow, oluşturduğu ihtiyaçlar hiyerarşisinde insanın “bilme anlama” ihtiyacına da yer vermiştir (Kuşat, 2003).

Kütüphane, eğitim sürecinin bir ürünüdür ve günümüzde de bilgi aktarım sürecinin gerçekleştirilmesini sağlayan temel kurumlardan biri olarak hizmet vermektedir. Bu nedenle kütüphane kurumu eğitimin ayrılmaz bir elemanı olmalıdır (Candan, 2013).

Eğitim ve öğretim kurumlarının tanıtımında ön plana çıkan kütüphaneler, bir üniversitenin araştırma ve öğretim faaliyetlerini bilgi kaynaklarına dayandırdığının açık bir göstergesidir. Nitekim bazı bilimler, özellikle de Tarih bilimi araştırmaları kütüphanelerdeki arşiv kaynaklarına dayandırılarak açıklanmaktadır (Lokmacı, 2017). Bu nedenle, kütüphanelerdeki basılı ve elektronik kaynak sayısının artırılması, fiziksel olanaklarının geliştirilmesi, bilimsel üretimin sağlanabilmesi için oldukça önemlidir. Günümüzde bilgi, teknolojik gelişmelere paralel olarak oldukça hızlı bir şekilde üretilmekte ve paylaşılmaktadır. Bu da kaynak depolamaya yönelik geleneksel kütüphaneciliği bilgi ve belge yönetimi sağlayan kurumlara dönüştürmektedir.

Bu bağlamda iyi bir üniversite kütüphanesi; modern ve ergonomik bir yapı, profesyonel ve yeterli düzeyde personel ve iyi bir bütçe yanı sıra bilgi teknolojisindeki gelişmeleri yakından izleyen, üniversitenin amacına uygun basılı ve elektronik bilgi kaynaklarını derleyen, kullanıcıların ihtiyaç duyduğu her türlü bilgi kaynağına erişimi sağlayan, yerleştiği alanda çok amaçlı kullanım alanları oluşturabilen, bilgi ve belge paylaşımı konusunda iş birliği içerisinde olunabilen bir yapıda olmalıdır. Ancak ülkemizdeki üniversite kütüphaneleri, alan kütüphaneciliğine oldukça uzak bir konuma; hatta mevcut durumlarıyla birçok probleme sahip bulunmaktadır. Bunlardan biri, üniversite kütüphaneleri için standartların belirlenmemiş olmasıdır. Bunlar; kütüphanenin hizmet saatleri, kadroyu oluşturacak asgari kütüphaneci oranı, asgari koleksiyon büyüklüğü veya bütçe ile ilgili herhangi bir hüküm vb. ilişkin uluslararası ilke standartlarıdır (Çukadar & diğ. 2011).

Bir diğer problem gerek kütüphanecilik ve gerekse alan kütüphaneciliği konusunda gereken farkındalığa sahip olunmamasıdır. Bu farkındalığın oluşabilmesi için de alan yazınının artması önem kazanmaktadır. Tarihsel süreçte kütüphaneciliğin gelişimi anlatılırken ilgili literatüre de ışık tutulmaya çalışılmıştır. Ancak günümüzde var olan kütüphane ve kütüphanecilik, özellikle “alan kütüphaneciliği” maalesef istenilen ya da anlamamız gereken boyutta değildir. Elbette üniversite kütüphaneleri bağlamında yapılan araştırmalar bulunmaktadır; ne var ki istenilen düzeyde değildir (Küçükcan, 2007 & Çukadar & diğ. 2011).

Bu çalışma, ülkemizdeki üniversitelerin, genelde alan kütüphaneciliği konusundaki yetersizliğini ve alan kütüphaneciliğinin önemini; özelden ise coğrafya kütüphaneciliğinin önemini vurgulamaya çalışmaktadır. Türkiye’de Coğrafya alanında oluşturulmuş örnek bir kütüphane bulunmaması, bu araştırmanın ortaya çıkmasını sağlayan en önemli etken olmuştur. Çünkü Coğrafya, bir mekân bilimidir. Bu mekânda var olan fiziksel unsurları, beşerî unsurları ve bu unsurların karşılıklı etkileşimini inceleyerek mekânı daha akılcı kullanmayı ve sürdürülebilir bir yaşamı esas edinmiştir. Günümüzde birçok üniversite coğrafya bilimini var olanın tasvirin-

den çok daha öteye taşımayı amaç edinmiştir. Bu maksatla gelişmiş bazı ülkelerin üniversiteleri bünyelerine “Coğrafya Kütüphaneleri” eklemeye başlamışlardır. Türkiye’deki üniversiteler ise bu konuda oldukça geri planda kalmış olmakla beraber çoğu zaman mevcut kütüphaneleri de ihtiyaçları karşılamada yetersiz kalmaktadır.

Bu bağlamda araştırma, literatüre önemli bir katkı olarak değerlendirilebileceği gibi, üniversiteler tarafından da alan kütüphaneciliği konusunda bir veri kaynağı olarak da değerlendirilebilir.

ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Çağdaş eğitim anlayışının yakalanabilmesi için kütüphaneciliğin çağın gereklerine uygun bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir. Bu anlamda ülkemiz ortalama değerlerin altında bir kütüphanecilik hizmetiyle karşı karşıyadır.

Üniversitelerde verilen eğitimin daha kaliteli olabilmesi için gelişmiş batı ülkelerinin bir kısmında “alan kütüphaneciliği” yapılmaktadır. Bu, araştırmaların daha nitelikli olması bakımından oldukça önemli bir konudur. Ülkemizde ise bu konudaki gerek araştırma ve gerekse hizmetler konusunda yetersizlikler söz konusudur.

Coğrafya eğitimi, son yıllarda bazı üniversitelerimizde uzaktan ya da açıktan öğretimlerle mesleğin gerekliliklerini tam karşılayamayan uygulamadan uzak, teorik düzeyde bir eğitimle sınırlı kalmaktadır. Bu bağlamda bilgi eksikliğinin bir ölçüde giderilebilmesi ve alan uygulamasına yönelik çalışmaların en azından literatür olarak sunulabilmesi bakımından “coğrafya alan kütüphaneciliği” önem kazanmaktadır. Ancak bu açıdan ülkemiz üniversitelerinde eksiklikler bulunmaktadır. Kurulacak olan alan kütüphaneleriyle bu eksikliğin giderilmesi yönünde olumlu adımlar atılmış olacaktır.

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Araştırma Modeli ve Katılımcılar

Genelde kütüphanecilik ve özelde alan kütüphaneciliğine yönelik bu araştırma, nitel araştırma modeli ile gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın evrenini, Türkiye’de Coğrafya Kütüphaneciliği; örneklemini ise söz konusu alanda ön çalışmalara bağlı olarak Buca Eğitim Fakültesi Kütüphanesi oluşturmaktadır. Bu bağlamda tarihsel süreçte kütüphaneciliğin yanı sıra, Türkiye’de 35’i Fen-Edebiyat fakültesi (örgün), 7’si Eğitim Fakültesi bünyesinde olmak üzere toplam 42 üniversitede coğrafya eğitimi veren kurumların kütüphane varlığı ele alınmıştır. Özelde ise Buca Eğitim Fakültesi Kütüphanesi mevcut durumu ile Coğrafya alanındaki literatür eksikliği değerlendirilmiştir.

Ölçme Aracı

Çalışma, temelde nitel bir araştırmaya dayalı görünmekle beraber, temel varsayımların kanıtlanabilmesi için ilgili alanyazın tarama yanında; çeşitli kurumsal ve kişisel görüşmeler, istatistikî verilerin ve haritaların ilgili yazılımlar yoluyla değerlendirilmesiyle ortaya çıkarılmıştır.

Çalışmanın Buca Eğitim Fakültesi mevcut durum analizinde kütüphane yöneticisiyle görüşmeler yapılmış, kütüphane hakkındaki bilgi ve istatistikler resmi yazıyla temin edilmiştir.

Türkiye’de coğrafya eğitimi veren fen-edebiyat ve eğitim fakültelerinin tespiti, YÖK internet sayfasının taranmasıyla yapılmıştır. Bu fakültelerin kütüphane varlıkları hakkında bilgi edinmek amacıyla da ilgili üniversitelerin internet sayfaları incelenmiştir.

Veri Analizi

Araştırmanın betimsel tanımlaması tarihsel süreçte alanyazınla ilgili literatüre bağlı olarak özlü bir şekilde ele alınmıştır.

Kurumsal ve kişisel görüşmelere ait notlar ve istatistiki bilgiler, metin içerisinde gerekli alanlarda ifade edilmiş ya da Word, Excel gibi programlarla tablo ve grafiklere dönüştürülerek açıklanmıştır.

Türkiye’de coğrafya eğitimi veren Eğitim Fakülteleri ve Fen-Edebiyat fakültelerinin tespiti YÖK internet sayfasının taranmasıyla yapılmıştır. Bu fakültelerin kütüphane varlıkları hakkında bilgi edinmek amacıyla da ilgili üniversitelerin internet sayfaları incelenmiştir. Elde edilen veriler bilgisayar ortamında tablo ve haritalarla ifadelendirilmiştir.

Çalışmanın örneklem alanına ilişkin planlar AutoCAD 2015, Kütüphane Varlıkları Haritası NedCAD 7.6; gürültü yoğunluğu haritası ise inkscape 0.92.1. bilgisayar programı kullanılarak üretilmiş ve konunun özelliğine göre metin içerisinde konumlandırılmıştır.

BULGULAR VE YORUMLAR

1. Tarihsel Süreçte Kütüphaneciliğin Gelişimi

1.1. Dünyada Kütüphaneciliğin Gelişimi

İnsanlığın ortak mirası olan kütüphaneler, bilgiyi toplama, düzenleme ve aktarma, yayınlama görevini üstlenmiştir. Tarihsel süreçte bilgiler, belli bir düzende; kil tabletler, papirüs, parşömen ve kâğıdın bulunmasıyla da kitap olarak kütüphane raflarında yerini almışlardır.

Araştırmalar, kütüphaneciliğin M.Ö 3400 – M.Ö 3000 yıllarına kadar uzandığını ve iktidarın güç unsuru olarak oldukça önemli bir fonksiyonla ortaya çıktığını ifade eder. Örneğin İskenderiye Kütüphanesi hem bir güç unsuru hem de bilim merkezi olarak tanınmıştır (Gürlek, 2001 & Toplu 2010).

Bilgi kaynaklarının konularına göre kataloglandırılmış olması, kütüphanecilikte önemli bir adım olmuştur. Nitekim İskenderiye Kütüphanesi, bu konuda öncü olup dünyaca ünlü araştırmacıları misafir ettiği herkes tarafından bilinmektedir (Potts, 2006).

Kütüphanecilik alanında, özellikle İskenderiye’deki gelişmeler, daha sonra İslam ülkelerine esin kaynağı olmuştur. Böylece, İslam ülkelerinde ilki Bağdat’taki Abbasi Halifelerinin Kütüphanesi (Hikmet Binası), ikincisi, Kahire’deki Fatımi Halifelerinin Kütüphanesi (İlim Binası) ve üçüncüsü de İspanya’daki Emevi Halifelerinin Kütüphanesi olmak üzere üç önemli kütüphane kurulmuştur. Bilimsel faaliyetlerin yürütüldüğü bir merkez olan Beytülhikme’de aynı

zamanda konunun uzmanlarından oluşan bir grup tarafından Yunanca, Süryanice ve Farsça kitaplar Arapçaya çevrilmiştir (Lerner, 2007). Bu da kütüphaneciliğin farklı bir fonksiyon daha kazandığını göstermektedir.

Kütüphane ve kütüphaneciliğin gerek kavramsal gerekse uygulama düzeyinde günümüzdeki anlamı ile tanımlanması ise Lin-t’ai Ku-Shih “Ulusal Kütüphanelerin Hikayesi” adlı eserle Çinli Ch’eng Chü (1078-1144)’ye aittir. Ch’eng Chü kütüphanenin, bilimsel editörler, tarihçiler ve ansiklopedi yazarları için paha biçilmez bir kaynak olacağını belirtiyor; kitap terimi, kataloglama, sınıflandırma, dağıtım vb. gibi kütüphaneciliğin teknik yönleri yanı sıra kütüphane çalışanlarının seçimi, yönetimi ve kütüphane binasının tasarlanması gibi konulara da değiniyordu (Lerner, 2007). Böylece kütüphaneler fonksiyonel olarak kaynakların korunması ve siyasi bir güç gösterisinin çok ötesinde birer eğitim ve bilim merkezi olmaya başlamıştı (Toplu, 2010).

Orta Çağ’da ise “koruma” olgusu çok etkin bir şekilde yeniden ortaya çıkmış, kitaplar yıpranmasın ya da çalınmasın diye ya raflara zincirlenmiş ya da masanın üstüne yatay bir çubukla tutturulmaya başlanmıştır (Boorstin, 1996).

Orta Çağ’dan sonra Avrupa’da Rönesans Hareketleriyle başlayan daha sonra da Sanayi Devrimi ile birlikte devam eden yeni süreçte; bilim ve akıl, toplumsal yaşamın bütün alanlarında hâkim olmaya başlamıştır. Bu süreçten doğal olarak diğer bütün kurumlar gibi kütüphaneler de etkilenmiştir. Matbaanın keşfedilmesi ve yaygınlaşmasıyla kitap basımı artmış, bu da toplumsal dönüşümün öncüsü olmuştur. Kitaplar zincirlerden kurtarılmış; fikirler serbestçe tartışılabilir olmuş, bilimsel akademiler, dernekler kurumsallaşmış ve ödünç kitap veren kütüphaneler ortaya çıkmıştır. Para karşılığı ucuz ve ödünç kitap veren kütüphanelerin gelişmesi, kendi özel kitaplıklarını geliştirecek kadar parası olmayanların da yaygın bir biçimde okuyabilmesine olanak sağlamıştır (Boorstin, 1996 & Lerner, 2007 & Outram, 2007 & Toplu, 2010).

19. yüzyıldan itibaren, Aydınlanma ve Sanayi Devrimi, nitelikli insan gücüne olan ihtiyacı; bu da eğitim kurumlarına ve kitaba olan talebi arttırmıştır. Kitaba olan talep, zenginlerin faydalandığı özel kütüphanelerin dışında halk kütüphaneciliğinin de gelişmesine yol açmıştır. 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başındaki çoğu dokümantalistin çalışmalarıyla çağdaş kütüphanecilik şekillenmeye başlamıştır (Frohmann, 2004).

1990’lı yıllardan itibaren, elektronik yayıncılığın hızla gelişmesiyle de alanyazında “kütüphane bilimi” olarak adlandırılan kütüphanecilik, “kütüphane ve enformasyon bilimi” olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Toplu, birçok çalışmada “kütüphane” kelimesinin göz ardı edilerek, sadece “enformasyon bilimi” olarak ele alınmaya başladığını ve bu dönüşümde, kütüphaneyi temel alan kurumsal yaklaşım yerine, daha çok hizmetleri temel alan bilimsel anlayışın ön plana çıkmasının rolü olduğunu belirtmektedir (Toplu, 2010).

1.2. Türklerde Tarihsel Süreçte Kütüphaneciliğin Gelişimi

Türk tarihinde kütüphanecilik, İslamiyet Öncesi Türk devletlerinden günümüze geniş bir zaman aralığında ele alınmaktadır. II. Göktürk Devleti’nden önceki Türk devletlerinde bilgi-

ler sözlü olarak aktarıldığından, Türk tarihinde bilgilerin kayıt edilmesi adına yapılan ilk çalışma, II. Göktürk Devleti Orhun Kitabeleri kabul edilmektedir. Kitabelerin yazarı Yoluk Tigin de Türk tarihinin ilk kütüphanecisi olarak görülebilir.

Uygurlar Dönemi’nde bilgilerin esaslı olarak kayıt edilmesi ve kütüphanecilik faaliyetleri yapılmıştır. Uygurlar, et yemeyi yasaklayan Maniheizm dinine inanmışlardır. Bu nedenle tarımsal faaliyetlere ağırlık vererek yerleşik yaşama geçen Uygurlar, Maniheizm dininin etkisiyle dualarını; daha sonra da törelerini yazıya geçirmişlerdir. Tarımsal üretimle ticari hayatları gelişmiş ve ticari hayatı düzenleyen kuralları da yazılı hale getirmişlerdir. Bu da yazılı kaynakların çoğalmasını dolayısıyla kütüphaneciliğin gelişmesini sağlamıştır.

İslamiyet’e geçişle birlikte Türklerle diğer Müslüman milletler arasında etkileşimler başlamıştır. Bu dönemde Avrupa’daki skolastik düşünce yapısının bilimsel gelişmeleri azaltmasının tersine, Türk-İslam dünyası “Aydınlanma Çağı”nı yaşamaktaydı. Nitekim, ilk Türk İslam devleti olan Karahanlılar (Afrasiyaboğulları), ilk Türk İslam medresesini açmış, Semerkant’ta da kütüphane kurmuştur. Bunu Buhara, Kaşgar, Taşkent, Balasagun ve Yarkent’de açılan medreseler ve kütüphaneler takip etmiştir. Kaynaklar, medrese ve kütüphanelerin bu kentleri eğitim, bilim, kültür ve sanat merkezi haline getirerek Farabi, İbni Sina, Balasagunlu Yusuf Has Hacib, Kaşgarlı Mahmut, Edip Ahmet Yükneki, Ahmet Yesevi gibi daha pek çok bilim insanının yetişmesine imkân sağladığını ifade etmektedir (Akyüz, 2013 & Candan, 2013).

Büyük Selçuklu Devleti (Nizamiye Medreseleri), Anadolu Selçuklu Devleti (Konya Altun Aba Medresesi) ve Osmanlı İmparatorluğu Dönemi’nde de kütüphaneler; medreseler ve ona bağlı kurumlar gelişme göstermiştir. Osmanlı Devleti’nde kuruluşundan yıkılışına kadar geçen dönem içerisinde bina ve yerleşim özelliklerine göre farklı kütüphaneler kurulmuştur. Bunlar 5 ana tür altında toplanabilir:

- Padişahların şehzadelik ve hükümdarlık dönemlerinde, buldukları saraylarda kurulmuş özel (kişisel) kütüphaneler,
- Evler, konaklar, odalar vb. yerlerde kişisel amaçla kurulmuş kütüphaneler,
- Cami, medrese, mektep ve dershane gibi çeşitli eğitim-öğretim kurumları içerisinde ya da bu kurumların yakın çevrelerinde kurulmuş kütüphaneler,
- Tekke, zaviye, türbe, mescit, dergâh ve Mevlevihane gibi eğitim-ibadet kurumları içerisinde ya da çevresinde kurulan kütüphaneler,
- Kendine özgü, bağımsız (müstakil) binaya sahip kütüphaneler (Anameriç, 2005).

Osmanlı Dönemi’nde halk kütüphanelerinin ortaya çıkışında ise siyasi etkinin belirleyici olduğu; örneğin Ocak kütüphanelerinin milli kütüphanelerle birlikte Anadolu’da bir kütüphane hareketi başlattığı belirtilmektedir (Soysal, 1998 & Yılmaz, 2004).

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte 1924 yılında, Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile eğitimde birliğin sağlanmasıyla kütüphanelerin devletin koruyuculuğu altına alındığı; 1928 yılında da yeni harflerin benimsenmesiyle yayın yaşamının canlandığı, okul ve öğrenci sayısının arttığı,

dilde yazım sorununun ve bölgesel ağız farklarının büyük ölçüde azaldığı ifade edilmektedir (Ortaylı, 1983 & Katoğlu, 1990 & Yılmaz, 2004). Halkevi kütüphaneleri ise Türk kütüphaneciliği içinde bir “parlama” dönemi olarak görülmektedir. Ayrıca milli kütüphanenin kurulması, kütüphanecilik eğitiminde alınan yol, halk kütüphanelerine karşı artan duyarlılık ve kütüphanelere ayrılan ödeneklerdeki artışlar, bu dönemde kütüphanecilikte bir farklılaşma olarak değerlendirilmektedir (Yılmaz, 2004).

Görüldüğü üzere, genel olarak kütüphaneler; bir güç odağı, kral ve prenslerin övünç kaynağı, koruma güdüsü, önemli bilim insanlarını cezbetme vasıtası, bilgi ve kültürün önemli bir yayılma alanı olarak kurulup gelişmişlerdir. Ancak zaman içerisinde bu nitelikler bulunan bölgeye göre farklılıklar gösterebilmiştir. Bilim açısından bakıldığında ise kütüphaneler, bilginin en güvenli şekilde kaydedildiği, korunduğu, üretildiği ve gerektiğinde paylaşıldığı merkezlerin de ötesinde bir anlama sahip olsa gerek.

Bu çalışma, kütüphanelerin bilime, alan kapsamında katkısını değerlendirmeye yönelik olduğundan, özellikle üniversite eğitimindeki önemine de değinmekte yarar görülmektedir.

1.3. Eğitimde Kütüphanelerin Önemi

Bir ülkenin kalkınması, o ülke insanların güç ve yeteneklerini etkili bir biçimde kullanarak geliştirmelerine bağlıdır. Doğal kaynakları tespit edip kullanabilmek, sermayeyi yatırıma dönüştürebilmek, teknolojiyi geliştirerek üretime geçmek ve sürdürülebilir ticari ilişkiler gerçekleştirebilmek, büyük ölçüde yetişmiş insan gücüne bağlıdır. Toplumların yetişmiş insan gücünü hazırlayan kurumlar ise hem bilimsel çalışmaların yapıldığı hem de mal ve hizmetlerin üretiminde aktif rol alacak nitelikli insan gücünü yetiştiren yükseköğretim kurumlarıdır. Kütüphaneler de fiziksel özellikleri, kitap sayısı, erişilebilirliği ve yeterlilikleriyle eğitim kalitesinde oldukça önemlidir. Bu anlamda bütün disiplinlerin kütüphanecilik mesleğine bağımlılığı ve zorunluluğu söz konusudur. Uzmanlar, günümüzde insanlığın gelişiminden ve uygarlıklardan, bütün bilimler için kümülatif bir bilginin varlığından kurum olarak kütüphanelerin ve meslek olarak kütüphaneciliğin rolünü oldukça önemli görmektedir (Toplu, 2010). Çünkü kütüphaneler, bütün bilim alanlarının bilgilerini koruma, saklama ve gelecek kuşaklara aktarma sorumluluğuna sahiptir. Böylece nitelikli insan gücü yetişmesine sürdürülebilir bir katkı sunmaktadır.

Örneğin dünyada eğitim kalitesiyle başı çeken ülkelerden biri olan İngiltere’nin Cambridge Üniversitesi’nde öğrencilerin daha nitelikli bir coğrafya eğitimi alabilmeleri için Coğrafya Kütüphanesi kurulmuştur. Bunun yanında Polonya’da Wroclaw Üniversitesi’nde bir Coğrafya Kütüphanesi bulunmaktadır. Doğu Avrupa ülkelerinden olan Romanya’da ise hem Coğrafya Fakültesi hem de bir Coğrafya Kütüphanesi bulunmaktadır.

Foto 1: Polonya’da Wroclaw Üniversitesi Coğrafya Kütüphanesi’nden bir görünüm

Coğrafya kütüphaneciliğinin üniversite bünyesinde nasıl bir işletim sistemine tabi olacağına ve hangi kütüphane türüyle adlandırılacağına yönelik bir takım işlevsel tanımlamaların yapılması gerekmektedir. Hacettepe Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü başkanı İrfan Çakın 1991 yılında, “Özel Kütüphaneler: Tanım Boşluğu” adlı bildirisinde özel kütüphaneciliğin ne olduğunu açıklamaya çalışmıştır. Coğrafya Kütüphanelerinin de bir özel kütüphane olup olmayacağı konusunda Çakın’ın eseri bize fikir sunmaktadır.

Diğer kütüphane türlerine oranla daha az tanınan, ancak sayı bakımından kalabalık bir grubu oluşturan özel kütüphaneler, toplumsal açıdan oldukça önemli kuruluşlardır. Bu kütüphaneler, ne genelde tanımlanan kütüphane türlerinden (milli, halk, okul, üniversite kütüphaneleri gibi) daha önemli ya da üstün oldukları için ne de belirli bir kütüphane türünü oluşturamayacak denli farklı ve ortak özelliklerden yoksun kütüphaneler oldukları için özeldir (Çakın, 1991).

Bu kütüphanelerin ne olduğuna yönelik kütüphanecilik literatüründe birçok tanım bulunmaktadır. Ancak konuyla ilgilenen herkesin özel kütüphaneyi kendi gördüğü şekilde algılamış olmasından ötürü, genelde benimsenmiş ortak bir tanımdan söz etmek mümkün görünmemektedir. Bunun en önemli nedenleri arasında bu kütüphanelerin birbirinden oldukça farklı kuruluşlarda oluşturulmuş olması yanı sıra, söz konusu kütüphanelerden beklentinin, kütüphanenin hizmetinde bulunduğu ana kuruluşun özellikleri çerçevesinde değişiklik gösterebilmesidir. Çakın, mesleki, ticari, ekonomik, kültürel, endüstriyel, bilimsel ve teknolojik amaçlı kamu ve özel sektör kuruluşlarına hizmet vermekle yükümlü bulunan kütüphaneler birer özel kütüphane olduğu gibi, merkezi ve mahalli yönetimin çeşitli kademelerinde oluşturulmuş olan - literatürde “resmi daire kütüphaneleri” olarak ifade edilen- kütüphanelerin de özel kütüphane kavramı içinde düşünülmekte olduğunu belirtmektedir (Çakın, 1991).

Genelde iyi bir araştırma kütüphanesi olarak düşünülen özel kütüphanelerin, diğer kütüphane türlerinden farklı olan özelliklerine de değinmek gerekir. Bunlar:

1. Hizmet Verdikleri Yer Bakımından Farklılık Gösterirler.

Özellikle kamu ya da özel sektöre bağlı çeşitli sanayi, ticari, iş, kültürel amaçlı kuruluşların yanı sıra mesleki kuruluş ve derneklerin bünyesinde rastlanan kütüphanelerdir. Ayrıca merkezi ve mahalli yönetimin çeşitli kademelerinde, ticari kazanç gütmeyen müze ve hastanelerde de oluşturulabilir. Kendisini oluşturan ve destekleyen ana kuruluşun amaçları doğrultusunda hizmet politikası güden özel kütüphaneler, kurulmuş oldukları yerlerin özellikleri açısından hem diğer kütüphane türlerinden hem de birbirlerinden farklılık gösterebilir.

2. Koleksiyonların Konusal İçeriği Bakımından Farklılık Gösterirler.

Bu kütüphanelerde, sınırlı sayıda kitap ve süreli yayın dışında, ilgili konuda yönlendirici ve belirleyici nitelikte öz dergilerine, indekslere, bibliyografyalara, kataloglara vb. bibliyografik araçlara büyük ölçüde yer verilmesi gerekir. Ayrıca kurum mensuplarının bilgi gereksinimlerini karşılayacağı düşünülen standartlar, kupürler, raporlar, mikro formlar vb. kaynaklar da bulunabilir.

Bu kütüphaneler, hizmetinde bulunduğu kuruluşun ilgilendiği konu ya da konulara ilişkin kaynakları barındırır da ilgili konuda tüm bilgi kaynaklarını koleksiyonlarında bulundurmaları gerekmez. Öyle ki bu uygulama oldukça pahalı olacaktır. Ancak kaynakların çok gerekli ve ilgili konuda güncel olma özelliği göstermesi beklenir.

3. Kullanıcılarının Nitelikleri Bakımından Farklılık Gösterirler.

Hizmetinde buldukları kurumda çalışanlara ve kurumla ilgisi olan kişilere yöneliktir. Gerek kurumun gerekse kütüphanenin, tanımlanmış belirli bir amaca ilişkin olarak oluşturulması, kütüphane kullanıcılarının da bir takım özel niteliklere sahip olduğu anlamına gelir ki; kullanıcıları da ekonomist, doğa bilimci, arkeolog olabildiği gibi, bazen de amacı belirli bir faaliyet alanı ile sınırlanmış iş kolunda çalışanlar, örneğin; planlama, sigorta, turizm, reklamcılık gibi belirli bir meslek grubunun mensupları olabilmektedir.

4. Küçük Olmaları Bakımından Farklılık Gösterirler.

Bu kütüphaneler gerek kapsadıkları yer gerek personel gerekse koleksiyonlarının hacmi itibarıyla diğer kütüphanelerden çok daha sınırlı boyutlardadır. Genelde bir halk ya da üniversite kütüphanesi gibi büyük değildir.

5. Bilgi Erişimine Verdikleri Önem Bakımından Farklılık Gösterirler.

Özel kütüphaneler; diğerlerindeki öğretime yardımcı olma, okuma alışkanlığını geliştirme, boş zamanları değerlendirme ya da araştırmacılara yardıma olma gibi amaçlar yerine, artık özel kütüphaneciliğin sloganı haline dönüşmüş olan, "Bilgiyi Çalışmaya Uygulamak" amacıyla iş üretmektedir (Çakın, 1991).

Sonuç olarak özel kütüphanelerin diğer kütüphane türlerinden farklı olarak belirtilen özellikleri coğrafya alan kütüphaneciliğinin amaçlarına uygun düşmektedir. Bu bakımdan üniversitelerin bünyesinde sadece coğrafya eğitimi alan öğrencilere hizmet verecek olan coğrafya kütüphanelerini özel kütüphane tanımı içerisine dahil edebilmek mümkündür. Çakın’ın belirttiği “kullanıcı nitelikleri bakımından farklılık gösterirler” özelliği, coğrafya öğrencilerine hizmet etmesi beklenen coğrafya kütüphanelerinin amaçlarıyla bire bir örtüşmektedir.

4. Ülkemizde Coğrafya Eğitimi Veren Üniversitelerin Mevcut Durumu

19. yüzyıl düşünürlerinden Thomas Carlyle kütüphaneler ve üniversite ilişkisiyle ilgili şöyle bir ifade kullanmaktadır: “Günümüzde gerçek bir üniversite, bir kitap koleksiyonudur.” Türk Kütüphaneciliğinde önemli katkıları bulunan ve 1949 yılında Türk Kütüphaneciler Derneğinin kurulmasına öncülük eden Adnan Ötügen ise bir çalışmasında şöyle bir başlık kullanmıştır: “Kütüphane Üniversitenin Kalbidir”. Kütüphane üniversitenin kalbi ise, kuşkusuz üniversiteyi etkileyen sorunlar, onun kalbi olan kütüphaneyi de çalışmaz bir biçime sokacaktır (Ersoy, 2012). Üniversitenin çalışabilmesi için de öncelikle kalbini çalışabilir hale getirmek yerinde olacaktır.

Tablo 1: Türkiye’de Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı olan Üniversitelerin Kütüphane Varlıkları

Sıra	Üniversite Adı	Bulunduğu İl	Merkez Kütüphane	Fakülte Kütüphanesi	Alan Kütüphanesi
1	Atatürk Üniversitesi	Erzurum	1	1	---
2	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	Çanakkale	1	1	---
3	Dicle Üniversitesi	Diyarbakır	1	---	---
4	Dokuz Eylül Üniversitesi	İzmir	1	1	---
5	Gazi Üniversitesi	Ankara	1	1	---
6	Marmara Üniversitesi	İstanbul	1	---	---
7	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Konya	1	1	---
Toplam	7	---	7	5	0

Kaynak: YÖK İnternet Sitesi ve İlgili Üniversitelerin İnternet Sayfaları (05.12.2016-16.25-17.02)

* Uzaktan eğitim veren ve ikici öğretim öğrenimi olan coğrafya bölümleri, araştırmaya dahil edilmemiştir.

Ülkemizde 35 Fen-Edebiyat Fakültesi ve 7 Eğitim Fakültesi olmak üzere toplam 42 üniversitede coğrafya örgün eğitimi verilmektedir. Bu üniversitelerde yer alan coğrafya bölümlerinin büyük çoğunluğu geride bıraktığımız son 15 yıl içinde faaliyete geçmiştir. Söz konusu üni-

versiteler, genellikle -daha önceki kısımlarda da değinildiği üzere-, nitelikli bir eğitim sistemine ulaşılması için gerekli olan alan kütüphanelerine sahip olmanın çok uzağında olup birkaç tanesi hariç fakülte kütüphaneleri dahi bulunmamaktadır.

Harita 1: Türkiye’de Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı olan Üniversitelerin Kütüphane Varlıkları

* Türkiye’de Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı olan Üniversitelerin Kütüphane Varlıkları Haritası Abbas Demir tarafından NedCad 7.6 programı kullanılarak üretilmiştir.

Tablo 2: Türkiye’de Coğrafya Bölümü Olan Üniversitelerin Kütüphane Varlıkları

Sıra	Üniversite Adı	Bulunduğu İl	Merkez Kütüphane	Fakülte Kütüphanesi	Alan Kütüphanesi
1	Afyon Kocatepe	Afyon	1	---	---
2	Ağrı İbrahim Çeçen	Ağrı	1	---	---
3	Ahi Evran	Kırşehir	1	---	---
4	Akdeniz	Antalya	1	---	---
5	*Ankara	Ankara	1	1	1*
6	Ardahan	Ardahan	1	---	---
7	Atatürk	Erzurum	1	---	---
8	Balıkesir	Balıkesir	1	---	---
9	Bilecik Şeyh Edebali	Bilecik	1	---	---
10	Çanakkale Onsekiz Mart	Çanakkale	1	---	---
11	Çankırı Karatekin	Çankırı	1	---	---
12	Ege	İzmir	1	---	---
13	Erzincan	Erzincan	1	---	---

14	Fırat	Elazığ	1	---	---
15	Gaziantep	Gaziantep	1	---	---
16	Gaziosmanpaşa	Yozgat	1	---	---
17	Giresun	Giresun	1	---	---
18	Harran	Şanlıurfa	1	---	---
19	**İstanbul	İstanbul	2**	1	---
20	Kahramanmaraş Sütçü İmam	Kahramanmaraş	1	---	---
21	Karabük	Karabük	1	---	---
22	Kastamonu	Kastamonu	1	---	---
23	Kilis 7 Aralık	Kilis	1	---	---
24	Marmara	İstanbul	1	---	---
25	Mehmet Akif Ersoy	Burdur	1	---	---
26	Mustafa Kemal	Hatay	1	---	---
27	Namık Kemal	Tekirdağ	1	---	---
28	Niğde Ömer Halis- demir	Niğde	1	---	---
29	Ondokuz Mayıs	Samsun	1	---	---
30	Pamukkale	Denizli	1	---	---
31	Sakarya	Sakarya	1	---	---
32	Siirt	Siirt	1	---	---
33	Süleyman Demirel	Isparta	1	---	---
34	Uşak	Uşak	1	---	---
35	Yüzüncü Yıl	Van	1	---	---
Toplam	35	----	36	2	0

Kaynak: Coğrafya lisans programları bulunan üniversitelerin listesi, Yüksek Öğretim Kurumunun *internet* sayfasından 2016 öğrenci yerleştirme listesi esas alınarak oluşturulmuştur.

* Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi kütüphanesi tam olarak bir alan kütüphanesi sayılmasa da diğerlerinden ayrı bir konumda olduğu için buraya dahil edilmiştir.

** İstanbul Üniversitesi’nin tüm bölümlerin yararlanabileceği “Nadir Eserler Kütüphanesi ve Engelsiz Bilgi Merkezi” adlı iki merkez kütüphanesi bulunmaktadır.

Tablo 2’de ifade edilen fakültelerin birçoğunda üniversite merkez kütüphanesi bulunmaktadır. Ancak merkez kütüphaneler genel olarak gerek kitap sayısı gerekse donanımlar açısından üniversite ihtiyacını karşılamakta istenilen düzeye henüz ulaşamamıştır.

Özellikle de çok geniş bir inceleme alanı olan ve birçok farklı disiplinle ilişkili olan coğrafya eğitimi ihtiyacını karşılaması bakımından gerekliliği düşünülen “coğrafya alan kütüpha-

nesi” ifadesiyle herhangi bir yapılanma söz konusu değildir. Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesinin kütüphanesi, anlamını tam olarak karşılamasa da coğrafya kütüphanesine benzer bir kütüphaneye sahiptir. Toplamda örgün coğrafya eğitimi veren 42 üniversite düşünüldüğünde, Dil Tarih Coğrafya Fakültesi, alan kütüphaneciliği bakımından oldukça özel bir konuma gelmektedir. Beklenen, tüm coğrafya eğitimi veren üniversiteler bünyesinde “coğrafya alan kütüphaneciliğinin” geliştirilmesidir.

Harita 2: Türkiye’de Coğrafya Bölümü Olan Üniversitelerin Kütüphane Varlıkları

* Türkiye’de Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı olan Üniversitelerin Kütüphane Varlıkları Haritası Abbas Demir tarafından NedCad 7.6 programı kullanılarak üretilmiştir.

BUCA EĞİTİM FAKÜLTESİ ve KÜTÜPHANECİLİK

Buca Eğitim Fakültesi Kütüphanesinin Mevcut Durumu

İzmir gerek Osmanlı gerekse Cumhuriyet Dönemi’nde Türkiye’nin öğretmen eğitimi açısından en önemli kentlerinden birisi olmuştur. 1952 yılında Kızılcıllu Köy Enstitüsünün kapatılıp yerine yeni bir öğretmen okulu açılmasına karar verildiğinde; yer olarak Birinci Dünya Savaşı sırasında İzmir Valisi Rahmi Bey tarafından el konularak Yatılı Kız Öğretmen Okuluna dönüştürülen, günümüzde dekanlık binası olarak hizmet sunan ve Buca’nın önde gelen ailelerinden Rees ailesince 1890’ların sonlarına doğru inşa edilmiş olan köşk seçilmiştir. İçerisinde bulunan bitki ve hayvan türleri ile son derece önem taşıyan bir bahçede yer alan Rees Köşkü, restore edilerek 30 Kasım 1959 tarihinde İzmir (Kız) Eğitim Enstitüsü adıyla öğretime başlamıştır. Okulun açıldığı ilk yıl Fen Bilgisi alanında yönetici kadro ile birlikte 9 öğretmen ve 60 kız öğrenci bulunmaktadır. 1960 yılından başlayarak Enstitünün öğretmen, öğrenci ve bölüm sayısında önemli bir artış yaşanmış, aradan geçen on yıl içerisinde altı bölüm ile birlikte öğretmen sayısının 62’ye, öğrenci sayısının 623’e yükselmesi üzerine yeni binaların inşa edilmesi yoluna gidilmiştir (Göçmenoğlu, 2011 & Çakıcıoğlu, 2014).

İlk on yıl boyunca kurumun kapasitesiyle uyumlu bir biçimde gelişme gösteren bölüm ve öğrenci sayısı mevcut iken, 1974 yılından sonra Türkiye’nin genel siyasal ve kültürel yapısına bağlı olarak mektupla öğretmen yetiştirme uygulamasına başlanmıştır. Bu, öğrenci sayısında artışa yol açmıştır. Öte yandan öğretmen kadrosu da sık sık değişmiş, eğitimde kalite sorgulanır olmuştur. Ortaokullara öğretmen yetiştirmek amacıyla kurulan üç yıllık eğitim enstitülerinin 1978-1979 öğretim yılından itibaren yeni bir yapılanmayla sürelerinin dört yıla çıkarılması ile birlikte, İzmir (Kız) Eğitim Enstitüsünün adı İzmir (Buca) Yüksek Öğretmen Okulu olarak değiştirilerek liselere de öğretmen yetiştiren bir eğitim kurumuna dönüştürülmüştür (Göçmenoğlu, 2011).

2547 sayılı YÖK yasası ile birlikte, Buca Yüksek Öğretmen Okulu, 20 Temmuz 1982 de Dokuz Eylül Üniversitesine bağlı bir fakülte haline gelmiştir. Bu düzenleme ile İzmir Yabancı Diller Yüksekokulu, bu fakültenin ilgili bölümüne aktarılmış, Manisa Gençlik ve Spor Akademisi ile Ege Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Buca Eğitim Fakültesinin Beden Eğitimi Bölümü ile birleştirilmiştir.

1982 de Eğitim Fakültesi adını almasından sonra, kendisine bağlı olarak eğitim veren Demirci Eğitim Yüksek Okulunun, 1992 yılında yeni kurulan Celal Bayar Üniversitesine; Denizli Eğitim Yüksek Okulunun da aynı yıl kurulan Pamukkale Üniversitesine bağlanması ile bu kurumlar Buca Eğitim Fakültesinden ayrılmıştır.

Buca Yüksek Öğretmen Okulunun Dokuz Eylül Üniversitesi’ne bağlı bir fakülte haline dönüşmesinden sonra, burada görev yapan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu öğretim görevlisi unvanı ile görevlerini sürdürmüşlerdir. Fakülte adını almasından sonra kurum 1 profesör, 1 yardımcı doçent, 197 öğretim görevlisi ile eğitim-öğretime devam etmiştir.

Buca Eğitim Fakültesi günümüzde (2015-2016 öğretim yılı) 194 kadrolu öğretim elemanı (33 profesör, 46 doçent, 57 yardımcı doçent, 33 öğretim görevlisi, 24 araştırma görevlisi ve 1 uzman) ve 7114 öğrencisiyle 21. yüzyıla yaraşır bir kimlik kazanmak uğraşısıyla 9 bölümde (21 anabilim dalında lisans) eğitim öğretim faaliyetlerini sürdürmektedir (<http://bef.deu.edu.tr/tr/>).

Buca Eğitim Fakültesi’nde bir kütüphane bulunmaktadır. Kütüphanede kitaplar, alanlarına göre tasnif edilerek raflandırılmış olup çalışma masa ve sandalyeleri de mevcuttur. Kütüphane; 1 uzman, 2 memur, 1 sözleşmeli personel, 1 yardımcı hizmetler personeliyle 8:45-17:30 saatleri arasında hizmet vermektedir. İkinci eğitim olduğu dönemlerde akşamları da açıktır. Kütüphanede, fotokopi ve ödünç kaynak hizmeti de verilmektedir.

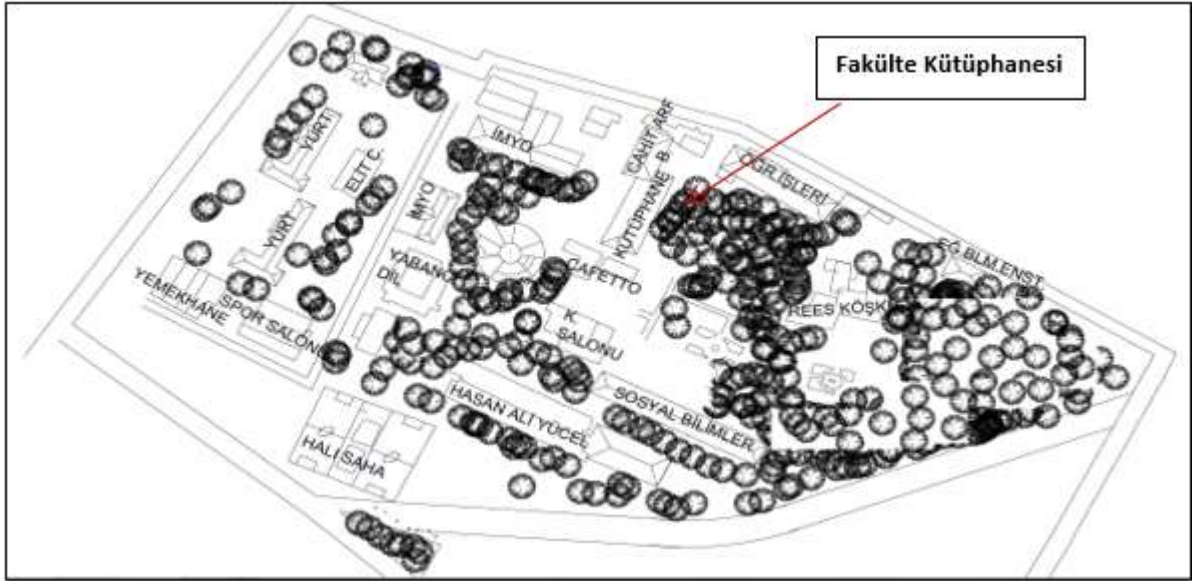
Kütüphaneye kitaplar, D.E.Ü. Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığınca satın alma yoluyla ya da kişi ve kuruluşlardan bağış yoluyla gelmektedir. Kitaplar, Dewey Onlu Sınıflama Sistemine göre sınıflanmakta olup, konularına göre ayrılmış olan raflara tasnif numarasına göre dizilmektedir. Kütüphanede açık raf sistemi uygulandığından kitap güvenlik sistemi bulunmaktadır. Okuyucular, kütüphanede kullanımına sunulmuş olan bilgisayardan katalog taraması yapabilmektedirler.

Kütüphaneden kitaplar ödünç alınabilirken; sözlük, ansiklopedi, katalog, tez, periyodik gibi müracaat eserleri ödünç alınamamaktadır. Kütüphanede ödünç verme işlemleri, Buca Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü ve İzmir Meslek Yüksekokulu akademik ve idari personel ile lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencilerine kütüphane otomasyon sistemi ile elektronik ortamda gerçekleştirilmektedir. Kitaplar, akademik personele 28 gün süreyle 5 kitap, yüksek lisans ve doktora öğrencilerine 28 gün süreyle 4 kitap, idari personel ve lisans öğrencilerine 14 gün süreyle 2 kitap şeklindedir. Gününde iade edilmeyen kitaplar için, günlük 25 kuruş para cezası alınmaktadır. Ödünç vermede 26.07.1991 tarih ve 20941 sayılı Resmî Gazetede Yayınlanan D.E.Ü. Kütüphaneler Yönetmeliği uygulanmaktadır.

Kütüphanede kameralı güvenlik sistemi kullanılmakta ve kitaplarda elektronik alarm sistemi bulunmaktadır.

Fakülte kütüphanesi yukarıda açıklanan hizmetler yönünden elverişli konumda bulunsa da gerek fiziki yeterlilikler gerekse akademik yayın yeterlilikleri açısından birtakım sorunları da barındırmaktadır.

Şekil 1: Buca Eğitim Fakültesi Planı ve Kütüphanenin Konumu

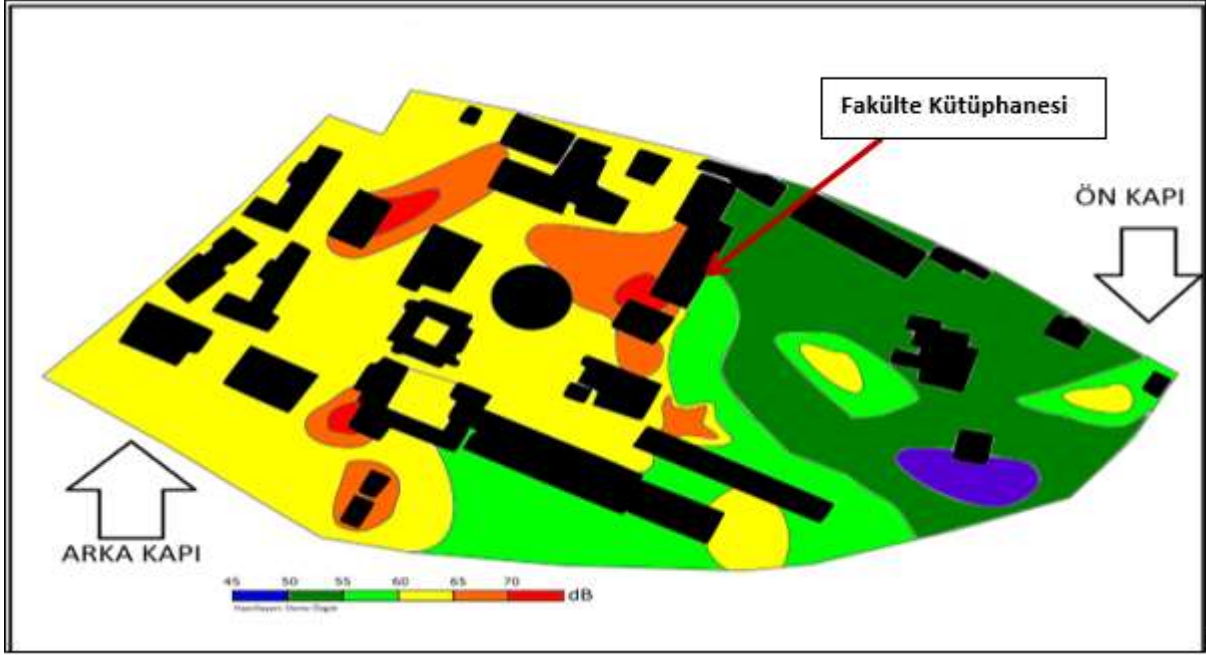

* Buca Eğitim Fakültesi Planı, Coğrafya Eğitimi ABD öğrencisi Şeymus Karanfil tarafından AutoCAD 2015 programı kullanılarak oluşturulmuştur (2017)

Buca Eğitim Fakültesi kütüphanesi konumu itibarıyla fakülte yerleşkesinin orta kesiminde yer almaktadır. Bu nedenle tüm anabilim dallarından ortalama iki dakikada kütüphaneye kolayca erişilebilmektedir. Ancak konum itibarıyla öğrencilerin yoğun olarak kullandığı merkezi bir alanda bulunması erişilebilirlik açısından avantaj sağlasa da kütüphanenin hemen yanında bulunan kafeteryadaki gürültü bu durumu bir dezavantaja dönüştürebilmektedir. Nitekim fakültenin çeşitli yerlerinden elde edilen gürültü şiddeti ölçümleri sonucu kütüphane çev-

resinin en yoğun gürültü alanlarından biri olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, verimli bir ders çalışma ortamı sağlama konusunda önemli bir sorundur.

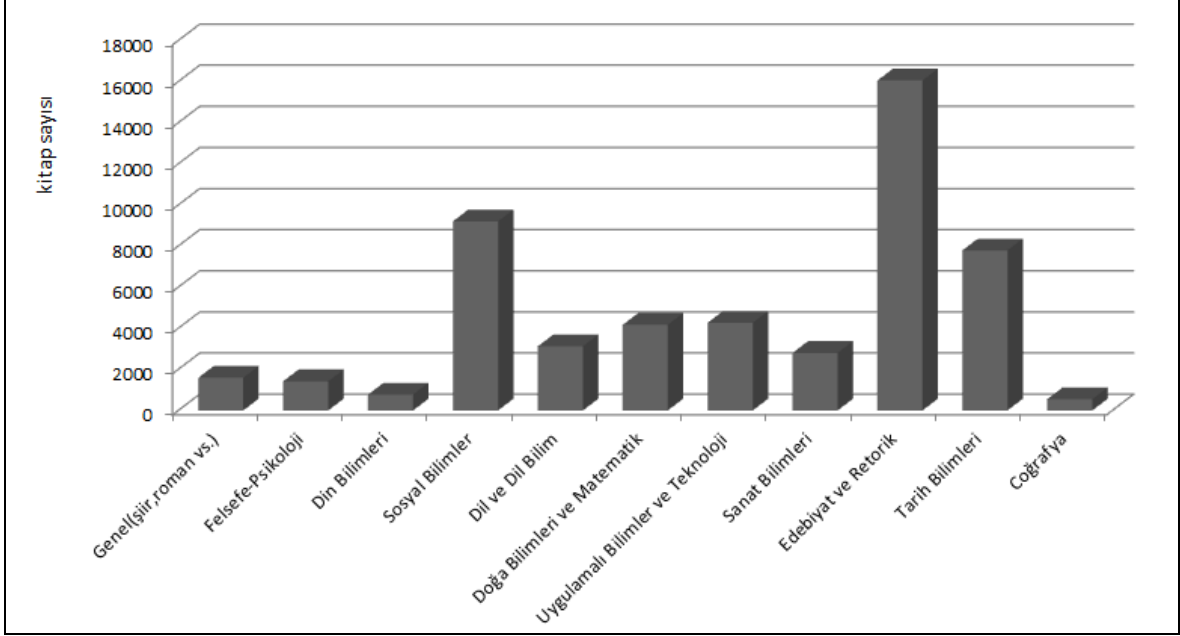
Şekil 2: Buca Eğitim Fakültesi Gürültü Yoğunluğu

*Gürültü Haritası, Buca Eğitim Fakültesi Coğrafya Eğitimi ABD öğrencisi Deniz Özgür tarafından inkscape 0.92.1. programı kullanılarak oluşturulmuştur (2017)

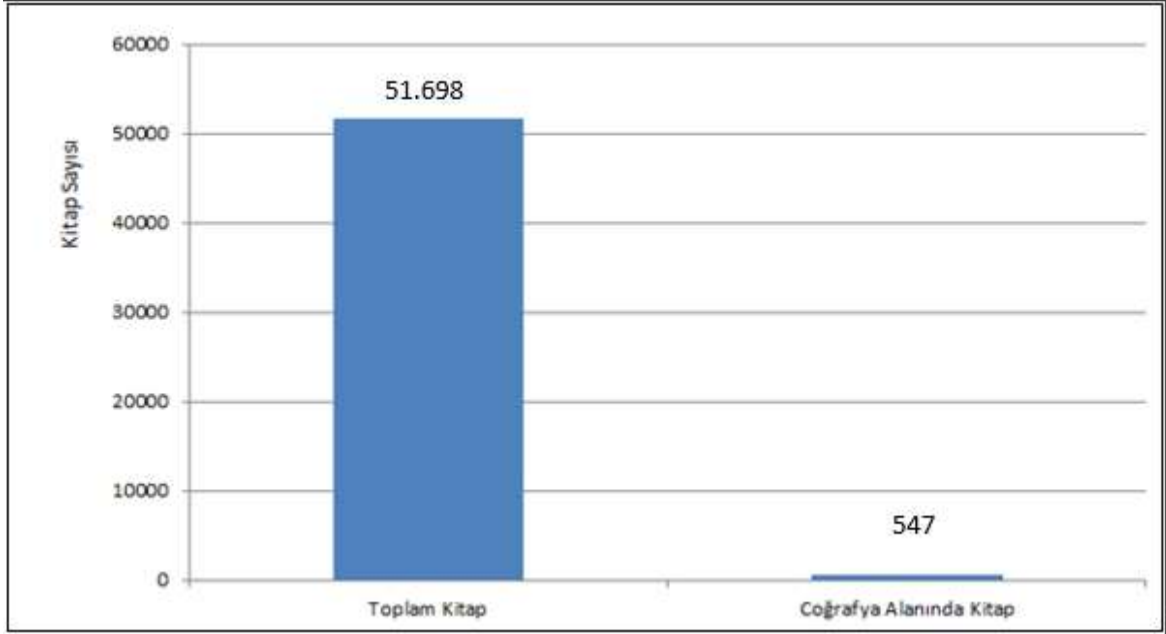
Buca Eğitim Fakültesi Kütüphanesi yayın sayıları açısından incelendiğinde, oldukça ilginç sonuçlar göze çarpmaktadır. Kütüphane Müdürlüğü'nden elde edilen bilgilere göre, 2016 akademik yılında 21 anabilim dalına hizmet veren kütüphanede 51.698 kitap ve 1998 tez varlığı tespit edilmiştir.

Grafik 1: Buca Eğitim Fakültesi Kütüphanesinde Alanlara Göre Kitap Dağılımı (Şubat 2017)

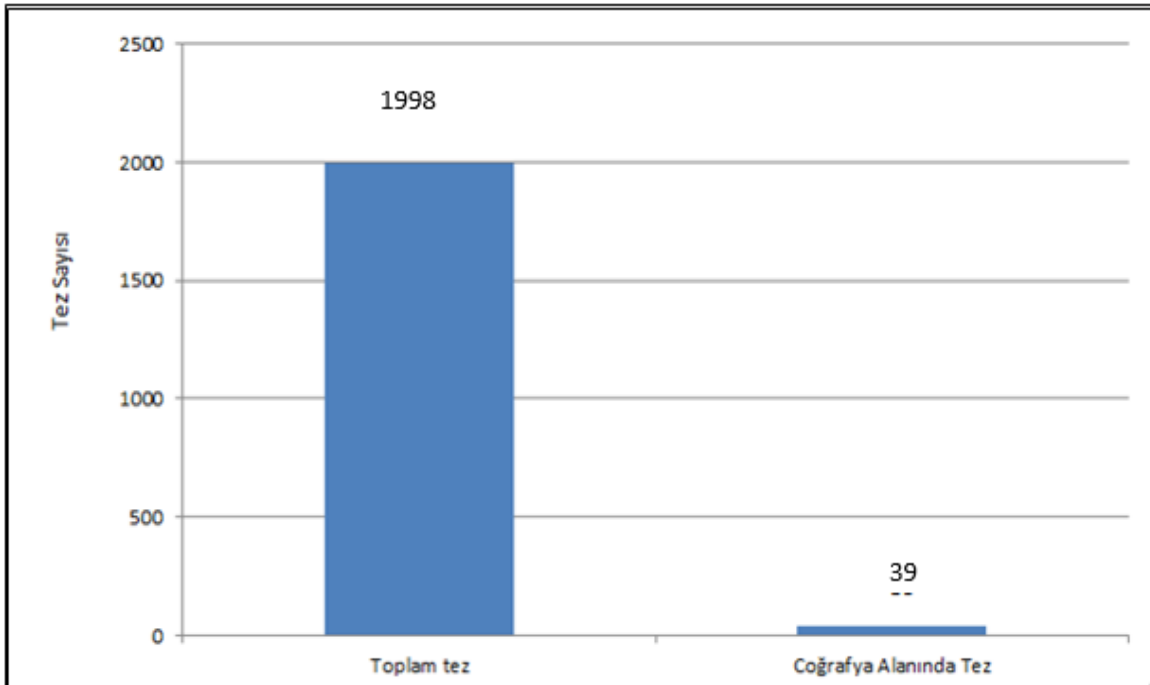

Fakülte kütüphanesindeki mevcut kitapların alanlara göre dağılımını gösteren grafikler incelendiğinde (Grafik 1-2); coğrafya alan kitapları sayısının 547 olduğu görülür. Toplam 51.698 kitabın içerisinde coğrafya kitapları genelin ancak %1'ine denk gelmektedir ki bu oldukça düşük bir değerdir.

Grafik 2: Buca Eğitim Fakültesi Kütüphanesinde Toplam Kitap Sayısı ve Coğrafya Alanına Yönelik Kitap Sayısı Karşılaştırması (Şubat 2017)

Grafik 3: Buca Eğitim Fakültesi Kütüphanesinde Toplam Tez Sayısı ve Coğrafya Alanına Yönelik Tez Sayısı Karşılaştırması (Şubat 2017)

Buca Eğitim Fakültesi Kütüphanesi'nde Coğrafya alanındaki tez sayısına bakıldığında, 39 tez bulunduğu görülmüştür. Toplam tez sayısı ise 1998 olup coğrafya alanındaki tezler, toplamın yaklaşık %2'sine denk gelmektedir. Bu da kitap sayısında olduğu gibi oldukça düşük bir

orandır. Dolayısıyla Coğrafya alanına ilişkin kitap ve tez sayısı akademik açıdan ihtiyacı karşılayabilecek durumda görünmemektedir.

Kütüphanede Coğrafya alanında 4 adet dergi tespit edilmiştir. Mevcut yayınların dil özelliklerine bakıldığında, bir kısmının Türkçe dışındaki dillerle yazılmış olduğu görülür. Yayınların tarihine bakıldığında ise birçoğunun oldukça eski tarihlerde basılmış yani güncellikten uzak yayınlardan oluştuğu anlaşılmaktadır. Bilindiği üzere coğrafyanın fiziki ve beşerî olmak üzere iki boyutu bulunmaktadır. Fiziki Coğrafya açısından güncel olmayan kitaplar “kabul edilebilir” bir durum iken, aynı şeyi Beşerî Coğrafya açısından söyleyebilmek pek mümkün görünmemektedir. Beşerî Coğrafya verileri çok kısa sürelerde değişebilir bilgiler içermektedir. Kütüphanedeki çoğu kitap güncel değildir. Bu durum bilgiye erişim konusunda mevcut kütüphaneyi çoğu zaman işlevsiz kılmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Görüldüğü gibi kütüphaneler, tarihsel süreçte siyasi iktidarın gücünü rakiplere ispatı ve koruma gibi düşüncelerle kurulup gelişmişlerdir. Nitekim başka bölgelere ait bilgilere sahip olma özelliğiyle buldukları ülke iktidarına siyasi bir güç kaynağı olmuşlardır (Lerner, 2007, Toplu 2010).

Kütüphanelerin niteliği, bulunduğu bölgenin bir bilim merkezi olmasını ve önemli bilim insanlarının o bölgeye gelmesini sağlarken gelişmeye ve tanınmaya da katkı verebilmektedir.

Matbaanın gelişiminden önce, gösteriş amacıyla sadece krallar ve prensler tarafından özel kütüphaneler oluştururken, yeni dönemle birlikte bu daha da yaygınlaşmış, hükümdarlar ve asiller tarafından da kütüphaneler kurulmaya başlanmıştır (Toplu, 2010). Zamanla halk kütüphaneleri, bilim ve teknolojinin gelişimiyle uzmanlık gerektiren alanlarda “alan kütüphaneciliği” ortaya çıkmıştır. Bu konunun önemini fark eden toplumlar, kütüphanecilikle ilgili gerek alanyazınına ve gerekse kütüphane oluşumuna özel önem vermişlerdir.

Ülkemizde ise kütüphanecilik ve alan kütüphaneciliğine ilişkin çalışmalar sınırlıdır. Bunun nedeni ise gerek toplum olarak gerekse eğitimde karar vericiler tarafından durumun öneminin belki de yeterince fark edilememesindedir. Bu nedenle kütüphanecilik ve alan kütüphaneciliğinin önemsenmesi, üniversitelerimizin çağdaş eğitim kurumları olma sürecini daha da iyi bir seviyeye yükseltebilecektir.

Türkiye’de Üniversitelerin Coğrafya Kütüphanesi Eksikliği: Buca Eğitim Fakültesi Örneği adlı bu çalışmada alan kütüphaneciliği ve özelde coğrafya kütüphaneciliğinin mevcut durumu ele alınmaktadır. *Bulgular*, çalışma alanındaki kütüphanenin gerek fiziki donanım (gürültü, masa, sandalye donanımı) ve gerekse kaynak türü, sayısı ve niteliği bakımından coğrafya alanında yetersizliklere sahip olduğunu göstermektedir. Bu eksikliklerin bir an önce giderilmesinin, akademik çalışmaların da kalitesine katkı vereceği düşünülmektedir.

Uzun vadede, Buca Eğitim Fakültesi Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı’nda bir an önce nitelikli alan kütüphanesi kurulması için çalışmaların başlatılması ve ilgili konudaki çalışmalar

için coğrafya öğrencilerinin ve akademisyenlerin, gerekli yayın listesi oluşturulmasında çaba göstermesi yerinde olacaktır.

Coğrafya alanında yapılacak olan bu çalışmalar, diğer alanlara da örnek oluşturabilir ve tüm üniversitelere yayılabilmelidir. Böylece alan kütüphaneleri yurt çapında yaygınlaştırılabilir.

Öğrenciler kütüphanelerden istedikleri şekilde yararlanamadıklarında çağımızın “bilgi çöplüğü” haline gelen *internet* ortamına yönelmekte ve bu da akademik geçerliliği olmayan birçok bilginin kazanılmasına neden olmaktadır. Alan kütüphaneciliği, bu soruna da alternatif bir çözüm olabilir.

Özetle, kütüphanecilik konusunda alan kütüphaneciliğinin geliştirilmesi gerekmektedir. Ancak Buca Eğitim Fakültesi kütüphanesi gerekse fiziksel alan büyüklüğü ve gerekse yayın tür ve sayısı bakımından yetersiz olup bu eksikliğin bir an önce giderilmesi, akademik çalışmaların aksamaması bakımından önem arz etmektedir.

Eğitim sürecinin bir ürünü olan kütüphaneler, her zaman bilgi aktarım sürecinin gerçekleştirilmesini sağlayan temel kurumlardan biri olarak hizmet vermişlerdir. Bu nedenle kütüphanelerin eğitimin ayrılmaz bir elemanı olması hususunda gerekli düzenlemelerin yapılması, eğitim kalitesi bakımından oldukça önemlidir.

KAYNAKLAR

- Akyüz, Yahya, (2013), *Türk Eğitim Tarihi: M.Ö. 1000-M.S. 2013*. Ankara: Pegem Akademi.
- Anameriç, Hakan, (2005), “Osmanlılarda Kütüphane Kültürü ve Bilimsel Yaşama Etkisi”, ([Http://Dergiler.Ankara.Edu.Tr/Dergiler/19/26/188.Pdf](http://Dergiler.Ankara.Edu.Tr/Dergiler/19/26/188.Pdf)).
- Boorstin, Daniel J., (1996), *Keşifler ve Buluşlar*. (F. Dilber, Çev.), Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Candan, Buket, (2013), “Türk Kültüründe Kütüphaneler ve Eğitim Hayatımıza Etkileri”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 4-105-124.
- Çakıcıoğlu Oban, Raziye, (2014), “Yerel Halkın Kültürel Miras Alanlarına İlişkin Bilinç Düzeyinin Ölçülmesi: Buca Örneği”, *Dünden Bugüne Buca Çalıştayı-Dokuz Eylül Buca’yı Konuşuyor*, Mayıs 2014, İzmir.
- Çakın, İrfan, (1991), “Özel Kütüphaneler: Tanım Boşluğu”, *Türk Kütüphaneciliği, Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, Sayı 2, 1991, Ankara.
- Çavdar, Tefik, (1983), “Halkevleri”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi İçinde* (878-884). 4.c. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Çukadar, Sami; Gürdal, Gültekin; Çelik, Sönmez; Kahvecioğlu, Kerem; (2011), “Türkiye’de Üniversite Kütüphaneleri: Mevcut Durum ve Gelecek”, *Uluslararası Yükseköğretim Kongresi: Yeni Yönelişler ve Sorunlar*, Mayıs 2011, İstanbul.

- Ersoy, Osman, (2012), “Kütüphaneciliğimizde 40 Yıl”, Türk Kütüphaneciler Derneği, 2012, Ankara.
- Frohmann, Bernd, (2004), Documentation Redux: Prolegomenon to (Another) Philosophy of Information. *Library Trends*, 52 (3), 387–407.
- Göçmenoğlu, Tayfur, (2011), Beşonsekiz Treni-Buca’nın Yaşanmış Güzel Yıllarına Dair, Zeus Kitabevi, 2011, İzmir,
- Gürlek, Ahmet, (2001), Bir Kent Bir Kütüphane-Atatürk, İl Halk Kütüphanesi”, İzmir Valiliği İl Kültür Müdürlüğü, İzmir, 2001.
- Katoğlu, Murat, (1990), “Cumhuriyet Türkiye’sinde Eğitim, Kültür ve Sanat”, Türkiye Tarihi: Çağdaş Türkiye 1908 –1980. 393–502, 4.c. Haz. Sina Aksin. İstanbul: Cem.
- Kuşat, Ali, (2003), “Bir Değerler Sistemi Olarak “Kimlik” Duygusu ve Atatürk” Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı: 15 Yıl: 2003/2 (45-61 s.)
- Küçükcan, Berrin, (2007), Üniversitelerde Kütüphane Binaları Kullanım Verimliliğinin Yapı Biyolojisi Açısından İncelenmesi. İstanbul, Türk Kütüphaneciler Derneği, 2007.
- Lerner, Fred, (2007), Kütüphanelerin Hikayesi: Yazının İcadından Bilgisayar Çağına. (D. Çenkiler. Çev.). İstanbul: Bileşim Yayınevi.
- Lokmacı, Süleyman, (2017), “Hezârfen Hüseyin Efendi’nin Tenkîh-İ Tevârih-İ Mülûk İsimli Eserinin Fransız Milli Kütüphanesinde Supplement Turc 137 Arşiv Numarası İle Kayıtlı Nüshası Üzerine”, ASOS-Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 5, Sayı: 43, Nisan 2017, s. 225-236.
- Potts, Daniel T., (2006), İskenderiye’den Önce: Antik Yakındoğu’da Kütüphaneler. İskenderiye Kütüphanesi: Antik Dünya’nın Öğrenim Merkezi (İçinde ss. 35-52). (R. Macleod Der.; E. Böke. Çev.). Ankara: Dost.
- Ortaylı, İlber, (1983), “Harf Devrimi Üzerine Bir Değerlendirme”, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, İçinde 5.C. (1296–1297). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Outram, Dorinda, (2007), Aydınlanma, (Sevda Çalışkan & Hamit Çalışkan Çev.), Ankara: Dost Kitabevi.
- Soysal, Özer, (1998a), “IX. ve XX: Yüzyıllar Osmanlı Siyasal Yaşam’ının Kütüphane Kurumu’nu Etkileyen İki Olgusu”, Türk Kütüphaneciliği/Bilginin Yazgısı İçinde (11-21). Ankara: TKD.
- Soysal, Özer, (1998b), “Cumhuriyet ve Kütüphaneciliğimiz”, Türk Kütüphaneciliği/Bilginin Yazgısı İçinde (51-99). Ankara: TKD.
- Soysal, Özer. (1998c), Türk Kütüphaneciliği, Ankara Kültür Bakanlığı.
- Toplu, Mehmet, (2010), “Kil Tabletlerden Elektronik Yayıncılığa Kütüphanecilik Felsefesinin Gelişimi ve Dönüşümü”, Türk Kütüphaneciliği 24, 4 (2010), 644-684.

Yılmaz, Bülent, (2004), "Türk Kütüphaneciliğinde Siyaset Ögesi", "Osmanlıdan Günümüze Bilgi Merkezleri ve Mevzuat Uygulamaları", Ankara-2004.

Yılmaz, Bülent, (2008), "İlkçağ Anadolu Uygarlıklarında Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapı Bağlamında Kütüphane/Arşiv Kurumu", Türk Kütüphaneciliği 22, 3 (2008), 351-376.

http://bef.deu.edu.tr/tr_TR/idari-birimler/kutuphane/ (01.04.2017- 20.35).

http://bef.deu.edu.tr/tr_TR/fakulte-2/tarihce/ (01.04.2017- 20.35).

<http://www.wroclaw.pl/en/unknown-wroclaw-like-vernes-room-photos-video>(17.04.2017- 11.25).

<https://yokatlas.yok.gov.tr/>(17.04.2017- 11.25).